EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 1.7.2021
COM(2021) 348 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuli 2014. aasta määruse (EL) nr 909/2014 (mis käsitleb väärtpaberiarvelduse parandamist Euroopa Liidus ja väärtpaberite keskdepositooriume ning millega muudetakse direktiive 98/26/EÜ ja 2014/65/EL ning määrust (EL) nr 236/2012) artikli 75 alusel

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuli 2014. aasta määruse (EL) nr 909/2014 (mis käsitleb väärtpaberiarvelduse parandamist Euroopa Liidus ja väärtpaberite keskdepositooriume ning millega muudetakse direktiive 98/26/EÜ ja 2014/65/EL ning määrust (EL) nr 236/2012) artikli 75 alusel

1. SISSEJUHATUS

Määrusega, mis käsitleb väärtpaberiarvelduse parandamist Euroopa Liidus ja väärtpaberite keskdepositooriume[1] (väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määrus), püüti parandada arvelduste turvalisust ja tõhusust ning kehtestada ühised nõuded väärtpaberite keskdepositooriumidele (CSD) kogu ELis. See võeti vastu 2014. aastal, kuid teatavaid nõudeid hakati kohaldama alles mõni aasta hiljem pärast asjaomaste regulatiivsete tehniliste standardite vastuvõtmist.

Väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse artikli 75 kohaselt peab komisjon vaatama määruse läbi ja koostama 19. septembriks 2019 üldaruande mitmesuguste küsimuste kohta. Aruande esitamine lükati edasi ja selle ulatus on kitsam, kui on ette nähtud väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruses, kuna mõne meetme kohaldamine on viibinud ning hiljuti anti väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse alusel (uuesti) tegevusluba piisavale arvule väärtpaberite keskdepositooriumidele, et võimaldada põhjalikku hindamist. Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve (ESMA) määruse artikli 81 lõike 2 punkti c kohaselt[2] peab komisjon hindama ka kolmandate riikide keskdepositooriumide võimalikku järelevalvet ESMA poolt.

Käesoleva aruande koostamisel on komisjon korraldanud ulatusliku konsulteerimisprotsessi. Üldiselt hakkab väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määrus saavutama oma esialgseid eesmärke suurendada arvelduse tõhusust ELis ja väärtpaberite keskdepositooriumide usaldusväärsust. Mõnes valdkonnas oleks väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määrusesse oluliste muudatuste tegemine ennatlik, arvestades nõuete suhteliselt hiljutist kohaldamist. Sidusrühmad on siiski väljendanud muret juba kohaldatavate erieeskirjade rakendamise pärast (nt teenuste piiriülene osutamine, juurdepääs kommertspanga rahale, raamistik kolmandate riikide keskdepositooriumidele). Kapitaliturgude liidu kõrgetasemelise foorumi lõpparuandes[3] soovitati samuti, et komisjon vaataks väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse sihipäraselt läbi, et tugevdada väärtpaberite keskdepositooriumide tegevusluba ja parandada riiklike pädevate asutuste järelevalvealast ühtsust, tõhustada arveldusteenuste piiriülest osutamist ELis, edendada konkurentsi ja saavutada kulude kokkuhoidu. Samuti väljendati muret arveldusdistsipliini korra proportsionaalsuse ja selle mõju pärast finantsstabiilsusele. Paistab, et COVID-19 pandeemias turgudele avalduv surve aitab mõnda neist muredest selgitada.

[1]Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuli 2014. aasta määrus (EL) nr 909/2014, mis käsitleb väärtpaberiarvelduse parandamist Euroopa Liidus ja väärtpaberite keskdepositooriume ning millega muudetakse direktiive 98/26/EÜ ja 2014/65/EL ning määrust (EL) nr 236/2012, ELT L 257, 28.8.2014.

[2]Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. novembri 2010. aasta määrus (EL) nr 1095/2010, millega asutatakse Euroopa Järelevalveasutus (Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve), muudetakse otsust nr 716/2009/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks komisjoni otsus 2009/77/EÜ, ELT L 331, 15.12.2010.

[3]https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/growth_and_investment/documents/200610-cmu-high-level-forum-final-report_en.pdf.

Komisjon tunnistas, et mõnda neist probleemidest tuleb käsitleda, ning teatas 2020. aasta septembris vastu võetud uues kapitaliturgude liidu tegevuskavas[4], et kaalub eeskirjade muutmist, parandamaks teenuste piiriülest osutamist ja aitamaks kaasa integreerituma kauplemisjärgse sektori arengule ELis.

Käesolevas aruandes tehakse kokkuvõte peamistest läbi vaadatavatest valdkondadest, et tagada väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse eesmärkide proportsionaalsem, tõhusam ja tulemuslikum täitmine. Tuvastatud olulisi probleeme silmas pidades ja nagu ka komisjoni 2021. aasta tööprogrammis[5] välja kuulutatud, kaalub komisjon seadusandliku ettepaneku esitamist väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse muutmiseks, et parandada selle tõhusust ja mõjusust (väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programm), kui seda näeb ette mõjuhinnang, milles käsitletakse põhjalikumalt kõige asjakohasemaid lahendusi.

2. VÄÄRTPABERIARVELDUSE JA VÄÄRTPABERITE KESKDEPOSITOORIUMIDE MÄÄRUS

Väärtpaberite keskdepositooriumid[6] on finantsturu jaoks süsteemselt olulised finantseerimisasutused. Neil on esmasel turul oluline roll, koondades uute emiteeritud väärtpaberite esmase registreerimise (edaspidi: notariteenus). Nad haldavad taristut (edaspidi: väärtpaberiarveldussüsteemid), mis võimaldab väärtpaberitehingut lõpule viia (edaspidi: arveldus). Samuti peavad nad väärtpaberikontosid, kus on kirjas, mitu väärtpaberit ja kelle poolt on välja lastud, ning iga muutus nende väärtpaberite hoidmises (edaspidi: keskne hoidmisteenus). EKP andmetel käsitlesid ELi väärtpaberiarveldussüsteemid 2019. aastal üle 420 miljoni ülekandekorralduse, mille kogukäive oli üle 1 120 triljoni euro, ning sama aasta lõpus oli ELi väärtpaberiarveldussüsteemides üle 53 triljoni euro väärtuses väärtpabereid.[7]

Väärtpaberite keskdepositooriumid on majanduse rahastamiseks hädavajalikud. Lisaks nende rollile emiteerimisprotsessis liigub keskdepositooriumide hallatavate väärtpaberiarveldussüsteemide kaudu ka väärtpaberite tagatis, mille äriühingud, pangad ja muud asutused on andnud vahendite kogumiseks. Samuti on need rahapoliitika rakendamise lahutamatu osa, kuna nad arveldavad väärtpabereid keskpanga rahapoliitilistes toimingutes.

Väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määrus mängis keskset rolli kauplemisjärgse ühtlustamise püüdlustes ELis, võttes kasutusele:

- lühemad arveldusperioodid;
- arveldusdistsipliini meetmed (kohustuslikud rahatrahvid ja asendusostud arvelduse ebaõnnestumise korral, arvelduse ebaõnnestumisest teatamine);
- keskdepositooriumide ranged organisatsioonilised, äritegevuse ja usaldatavusnõuded;
- rangemad usaldatavus- ja järelevalvenõuded väärtpaberite keskdepositooriumidele ja teistele asutustele, kes osutavad väärtpaberiarveldust toetavaid pangandusteenuseid;

[4]Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Inimeste ja ettevõtete hüvanguks toimiv kapitaliturgude liit - uus tegevuskava“, COM(2020) 590.

[5]Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Komisjoni 2021. aasta tööprogramm „Elujõuline liit ebakindlas maailmas““, COM(2020) 690.

[6]Käesolevas dokumendis sisalduvad viited väärtpaberite keskdepositooriumidele hõlmavad vajaduse korral ka kahte rahvusvahelist väärtpaberite keskdepositooriumi. Rahvusvahelised väärtpaberite keskdepositooriumid on rahvusvaheliste võlakirjade (nn eurovõlakirjad) emiteerimisele spetsialiseerunud väärtpaberite keskdepositooriumide alamkategooria.

[7]Euroopa Keskpanga väärtpaberiosaluste statistika andmebaas, https://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=9691130 (vaadatud 29. aprillil 2021).

- tegevusloa süsteem, mis võimaldab tegevusloa saanud väärtpaberite keskdepositooriumidel osutada oma teenuseid erimenetluse kohaselt kogu ELis.

Väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse eesmärk oli ka finantsturgude taristute rahvusvaheliste standardite (makse- ja arveldussüsteemide komitee ja Rahvusvahelise Väärtpaberijärelevalve Organisatsiooni finantsturutaristute põhimõtted) rakendamine ELis.

3. SIDUSRÜHMADELT SAADUD TEAVE

Käesoleva aruande ettevalmistamisel:

- 2020. aasta septembris liikmesriikide eksperdirühma koosolek, kuhu kutsuti ka Euroopa Keskpank (EKP), Euroopa Parlament ja ESMA;
- 2020. aasta novembris esitas ESMA komisjonile kaks esimest aruannet väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse rakendamise kohta (st isearvelduse ja teenuste piiriülese osutamise kohta), nagu on nõutud väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse artiklis 74. 2021. aasta keskpaigaks oodatakse veel kahte aruannet (uuenduslike tehniliste lahenduste kasutamise kohta keskdepositooriumides ja panganduskõrvalteenuste osutamise kohta);
- 8. detsembrist 2020 kuni 2. veebruarini 2021 väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse rakendamist käsitlev sihtotstarbeline konsultatsioon, millele vastas 91 sidusrühma. Saadud vastuste üksikasjalik kokkuvõte on esitatud tagasisidearuandes[8]. Komisjon sai ka konfidentsiaalseid vastuseid. Vastuseks komisjoni konsultatsioonile ELi krüptovarade turu raamistiku üle[9], millele vastas 198 vastajat, tõstatasid mõned sidusrühmad ka väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määrusega seotud küsimusi.

4. TÕSTATATUD PÕHIKÜSIMUSED

4.1. Keskdepositooriumide teenuste riigisisese ja piiriülese osutamisega seotud koormavate nõuete selgitamine ja lihtsustamine

Riigisiseselt peavad ELi keskdepositooriumid saama tegevusloa ja nende üle peavad tegema pidevat järelevalvet nende päritoluliikmesriigi ametiasutused. Enamik sihtotstarbelisele konsultatsioonile vastanutest – nii avaliku sektori asutused kui ka väärtpaberite keskdepositooriumid – väitsid, et väärtpaberite keskdepositooriumide iga-aastane läbivaatamine ja hindamine on ebaproportsionaalne ja selle lisaväärtus piiratud. Samuti väljendasid nad muret selle tegemiseks vajaliku teabe proportsionaalsuse üle.

ELis võimaldavad üleeuroopalise tegevusloa andmise korrad ühes liikmesriigis tegevusloa saanud ettevõtjatel osutada oma teenuseid kogu ühtsel turul, suurendades seeläbi konkurentsi. Teistes valdkondades esitavad vastuvõtva liikmesriigi ametiasutused piiriüleselt teenuseid osutavatele üksustele põhimõtteliselt minimaalseid lisanõudeid. Väärtpaberite keskdepositooriumid võivad siiski osutada teise liikmesriigi õiguse alusel loodud

[8] https://ec.europa.eu/info/consultations/finance-2020-csdr-review_en.

[9] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12089-Directive-regulation-establishing-a-European-framework-for-markets-in-crypto-assets/public-consultation_en.

finantsinstrumentidega seotud teenuseid üksnes erimenetluse alusel, mis nõuab vastuvõtva liikmesriigi nõusolekut, mis põhineb väärtpaberite keskdepositooriumi vastavusel vastuvõtva liikmesriigi äriühinguõigusele ning päritolu- ja vastuvõtva liikmesriigi ametiasutuste koostööl enne ja mõnel juhul pärast tegevusloa andmist.

Tagasiside näitab, et väärtpaberite keskdepositooriumide piiriüleste teenuste osutamine on olnud piiratud.[10] Näiteks ESMA andmetel moodustab teiste liikmesriikide emitentide emiteeritud väärtpaberite arveldamine enamiku väärtpaberite keskdepositooriumide puhul vähem kui 5 % nende arveldustegevusest, kuigi see moodustab üle 80 % rahvusvaheliste väärtpaberite keskdepositooriumide tegevusest.

Seetõttu nõudsid sidusrühmad ühel häälel, et komisjon selgitaks ja lihtsustaks üleeuroopalise tegevusloa andmise eeskirju, eelkõige selleks, et vähendada halduskoormust ja kulusid**.** Pakuti erinevaid võimalusi, alates kaugemale ulatuvatest (asendades praeguse menetluse lihtsa teavitamisega nagu teiste finantseerimisasutuste puhul) kuni tehnilisemateni (sihipärased muudatused kehtivas raamistikus, nt teatavate finantsinstrumentide (nt võlakirjade) piiriülese teenindamise võimaldamine ilma üleeuroopalise tegevusloa andmise menetlust järgimata; päritolu- ja vastuvõtva riigi ametiasutuste hindamise selgitamine; menetluse sisu ja vormi standardimine).

Selle tagasiside põhjal on asjakohane hinnata väärtpaberite keskdepositooriumide iga-aastase läbivaatamise ja hindamise eeskirju, eelkõige nende tegevuste sagedust ja sisu, samuti väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse üleeuroopalise tegevusloa andmise nõudeid.

4.2. Järelevalvealase ühtsuse parandamine väärtpaberite keskdepositooriumide järelevalvega tegelevate asutuste vahel

Kuigi tegevusloa (taas)andmise protsess on võtnud aega, on praegu peaaegu kõik ELi väärtpaberite keskdepositooriumid saanud väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse kohase tegevusloa; ülejäänud, tingimusel et neile on antud tegevusluba varem kehtinud siseriikliku õiguse alusel, jätkavad tegutsemist omandatud õiguste säilitamise klausli alusel. Kuna väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse vastuvõtmisest on möödunud juba seitse aastat, pooldasid paljud sidusrühmad sellele klauslile lõppkuupäeva kehtestamist, et tagada ELi väärtpaberite keskdepositooriumidele võrdsed tingimused.

Lisaks palusid paljud sidusrühmad komisjonil tõhustada järelevalvealast ühtsust nii riigisiseselt kui ka piiriüleselt tegutsevate väärtpaberite keskdepositooriumide osas. Näiteks leidis enamik sihtotstarbelisele konsultatsioonile vastanutest, et erinevate lähenemisviiside tõttu on vaja parandada ametiasutuste vahelist koostööd ning ühtlustada läbivaatamis- ja hindamisprotsessi. Samuti soovitati selgitada asjaomaste asutuste rolli lubade andmise ning läbivaatamis- ja hindamismenetluses.

Lisaks takistavad väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse nõuete erinev kohaldamine ning päritoluliikmesriigi ja vastuvõtva liikmesriigi ametiasutuste ebapiisav koostöö tõelise ühtse arveldusturu loomist. Seetõttu pooldasid paljud sidusrühmad, sealhulgas ESMA ja kapitaliturgude liidu kõrgetasemeline foorum, täiendavat järelevalvealast ühtsust ja tõhustatud koostööd ametiasutuste vahel. Näiteks on üleeuroopalist

[10]ESMA aruanne „Piiriülesed teenused ja taotluste käsitlemine vastavalt väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse artiklile 23“, 5.11.2020.

tegevusluba kasutavates keskdepositooriumides, kus selline koostöö on ametlikum ja reguleeritud, järelevalvekolleegiumide loomine vabatahtlik ja selle üle otsustab keskdepositooriumi päritoluliikmesriigi asutus; praktikas on praeguseks loodud ainult üks kolleegium.

Seepärast tuleks lisaks kaaluda ELi keskdepositooriumide suhtes omandatud õiguste säilitamise klausli kaotamist ning erinevaid viise, kuidas tõhustada ametiasutuste vahelist koostööd ja tugevdada järelevalvealast ühtsust (nt kohustuslike kolleegiumide nõude abil, ESMA mõjuvõimu suurendamise kaudu regulatiivsete tehniliste standardite üle), et tagada keskdepositooriumidele tõeline ühtne turg.

4.3. Panganduskõrvalteenuste osutamise hõlbustamine

Väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määrus soodustab arveldamist keskpangarahas, väärtpaberite keskdepositooriumi juurdepääsu suhtes välisriikide keskpankadele kohaldatakse siiski rangeid tingimusi ja seetõttu on see praktikas üsna piiratud. Selle probleemi lahendamiseks võimaldab väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määrus teatavatel tingimustel arveldada ka kommertspanga rahaga. Kommertspanga raha võib anda väärtpaberite keskdepositoorium ise, kui tal on litsents panganduskõrvalteenuste osutamiseks, või krediidiasutus. Panganduskõrvalteenuseid osutavad väärtpaberite keskdepositooriumid peavad täitma lisanõudeid, kuna väärtpaberite keskdepositooriumi ja selle liikmete krediidi- ja likviidsusrisk on märkimisväärne**.** Kui väärtpaberite keskdepositooriumid kasutavad panka, peavad nad kasutama määratud krediidiasutust (st väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse loodud piiratud litsentsiga panka, mis osutab teenuseid ainult väärtpaberite keskdepositooriumidele ja mis peab täitma lisanõudeid riskide maandamiseks), kui nende arveldustegevus ületab teatavaid lävesid; alla nende lävede võivad nad kasutada kommertskrediidiasutust.

Teatavad sidusrühmad, peamiselt väärtpaberite keskdepositooriumid, väitsid, et väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määrus takistab välisvaluutas arveldamist, muutes seega piiriülese tegevuse vähem tõenäoliseks ja piirates konkurentsi. Eelkõige täheldasid nad, et nõuded, mille alusel nad võivad osutada panganduskõrvalteenuseid, on liiga piiravad ja kulukad. Seda tõendab asjaolu, et praeguseks on väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse alusel antud ainult neljale väärtpaberite keskdepositooriumile luba selliste teenuste osutamiseks. Lisaks ei ole määratud krediidiasutusi. Teatavad sidusrühmad märkisid ka, et läved, mille puhul väärtpaberite keskdepositooriumid võivad arvelduseks kasutada määratud krediidiasutuse asemel pigem kommertspanka, on liiga madalad. Mõned avaliku sektori asutused väljendasid ka oma valmisolekut vaadata läbi teatavad eeskirjade aspektid, ohustamata seejuures finantsstabiilsust. Teised sidusrühmad, sealhulgas teatavad väärtpaberite keskdepositooriumid ja väärtpaberite keskdepositooriumide liikmed, märkisid siiski, et eeskirjade lõdvendamine võib ohustada pankade ja väärtpaberite keskdepositooriumide võrdseid võimalusi või isegi suurendada ülekanduva mõju riski.

On asjakohane hinnata, kas on vaja lihtsustada ja muuta proportsionaalsemaks teatavaid nõudeid, et lahendada probleeme kommertspankade rahaga arveldamisel, tagades samal ajal finantssüsteemi vastupanuvõime. Selleks et hõlbustada juurdepääsu ELi vääringutes arveldamisele keskpangas avatud kontode kaudu, kutsub komisjon Euroopa Keskpankade Süsteemi üles kaaluma võimalusi hõlbustada teistes liikmesriikides tegevusloa saanud ELi väärtpaberite keskdepositooriumide juurdepääsu oma keskpangateenustele.

4.4. Arveldusdistsipliiniga seotud ebaproportsionaalse koormuse ja kulude vähendamine

Arveldusdistsipliini hakatakse kohaldama 1. veebruaril 2022, mil jõustub asjaomane regulatiivne tehniline standard[11]. Selle põhielemendid on rahatrahvide kehtestamine väärtpaberite keskdepositooriumi liikmetele arvelduse ebaõnnestumise korral ning kohustuslikud asendusostud juhul, kui väärtpaberite keskdepositooriumi liige ei suuda väärtpaberit kindlaksmääratud pikendusperioodi jooksul üle kanda. Kuigi eeskirjade kohaldamisel puuduvad kogemused, on raamistiku väljatöötamine ja täpsustamine regulatiivsetes tehnilistes standardites võimaldanud kõigil huvitatud isikutel paremini mõista korda ja probleeme, mida selle kohaldamine võib põhjustada, eriti kriisi ajal, nagu COVID-19 kriis 2020. aasta kevadel. Suunatud konsultatsioonis pälvis kõige rohkem tähelepanu arveldusdistsipliin, mille kohta andsid tagasisidet peaaegu kõik vastajad. Euroopa Parlament kutsus oma resolutsioonis kapitaliturgude liidu edasiarendamise kohta[12] komisjoni üles vaatama läbi arveldusdistsipliini korra, pidades silmas COVID-19 kriisi ja Brexitit.

Peaaegu kõik sidusrühmad märkisid, et **kohustusliku asendusostu reeglite kohaldamisala suhtes valitseb märkimisväärne ebaselgus**. Seda kinnitab ka ESMA-le ja komisjonile raamistiku toimivaks muutmise huvides esitatud selgitustaotluste arv.

Lisaks märkis enamik sihtotstarbelisele konsultatsioonile vastanutest, et **asendusostu eeskirjad tuleks läbi vaadata,** kusjuures suurem osa pooldas **pigem vabatahtlikke kui kohustuslikke asendusoste**. Väideti, et kohustuslikud asendusostud vähendavad turu likviidsust, suurendavad investorite kulusid ja seavad ELi väärtpaberite keskdepositooriumid ebasoodsasse konkurentsiolukorda, kui need konkureerivad kolmandate riikide väärtpaberite keskdepositooriumidega, kes ei pea sarnaseid reegleid järgima.

Lisaks leidis enamik sihtotstarbelisele konsultatsioonile vastanutest, et **arveldusdistsipliin, eelkõige kohustuslikud asendusostud, oleks avaldanud COVID-19 põhjustatud tururahutuste ajal turule märkimisväärset negatiivset mõju**[13], sest see oleks i) suurendanud likviidsussurvet, ii) suurendanud selliste väärtpaberite maksumust, mille puhul on oht, et need ostetakse sisse, ja iii) takistanud riskide maandamise võimet.

Sellest hoolimata pooldasid mõned sidusrühmad **kohustuslikke asendusoste**, väites, et vabatahtlikud asendusostud ei stimuleeri praegu tugiteenuste (*back-office*) menetluste optimeerimist, mis võib samuti põhjustada arvelduse ebaõnnestumist; suurte turuosaliste suhtes vabatahtlike asendusostude sooritamisega seondub märkimisväärne kõhklus; nad on raamistiku järgimiseks juba teinud märkimisväärseid investeeringuid.

Avalik konsultatsioon ning ESMA-le ja komisjonile esitatud küsimused on näidanud, et samuti võib olla vaja selgitada **rahatrahvide eeskirjade rakendusala**. Lisaks näib, et

[11] Komisjoni 25. mai 2018. aasta delegeeritud määrus (EL) 2018/1229, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 909/2014 arveldusdistsipliini käsitlevate regulatiivsete tehniliste standarditega, ELT L 230, 13.09.2018.

[12] Euroopa Parlamendi 8. oktoobri 2020. aasta resolutsioon kapitaliturgude liidu edasiarendamise kohta: eelkõige VKEde juurdepääsu parandamine kapitaliturgudel rahastamisele ja jaeinvestorite osalemise edendamine (2020/2036(INI)), punkt 21.

[13] ESMA andmetel (https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma_50-165-1287_report_on_trends_risks_and_vulnerabilities_no.2_2020.pdf) tõusis arvelduse ebaõnnestumine 2020. aasta märtsis aktsiate puhul 14 %-ni (2019. aastal 6 %) ja võlakirjade puhul peaaegu 6 %-ni (2019. aastal 3 %), kuid pärast seda on need suures osas taastunud varasemale tasemele.

teatavates liikmesriikides ei saa praegust rahatrahvide arvutamise metoodikat kohaldada[14] üleöölaenude ametliku intressimäära puudumise tõttu.

Sidusrühmade tagasisidet arvesse võttes on asjakohane, et komisjon kaaluks – kui seda näeb ette mõjuhinnang – teatavate muudatuste tegemist arveldusdistsipliini raamistikku, eelkõige kohustusliku asendusostu reeglitesse, et muuta see proportsionaalsemaks ja vältida võimalikke soovimatuid tagajärgi.

4.5. Kolmandate riikide väärtpaberite keskdepositooriumide raamistiku tõhustamine

ESMA määruse artikli 81 lõike 2 punktis c on nõutud, et ESMA hindaks põhjalikult kolmandate riikide väärtpaberite keskdepositooriumide võimalikku järelevalvet, uurides teatavaid aspekte, sealhulgas süsteemsel tähtsusel põhinevat tunnustamist, jätkuvat nõuetele vastavust, trahve ja perioodilisi karistusmakseid.

Praegu saavad kolmandate riikide väärtpaberite keskdepositooriumid osutada notari- ja kerkseid hoidmisteenuseid üksnes pärast seda, kui komisjon on teinud samaväärsust kinnitava otsuse seoses kolmanda riigi õigusraamistikuga, ning pärast seda, kui ESMA on seda tunnustanud. ESMA-l ei ole otseseid järelevalvevolitusi kolmandate riikide tunnustatud väärtpaberite keskdepositooriumide üle. Põhimõtteliselt võivad kolmandate riikide keskdepositooriumid, mis osutasid oma teenuseid ELis enne väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse jõustumist, seda siiski jätkata omandatud õiguste säilitamise klausli alusel, millel ei ole lõpptähtaega.

Praeguseks on komisjon vastu võtnud ainult ühe samaväärsust kinnitava otsuse (Ühendkuningriigi puhul), mis kehtib kuni 30. juunini 2021, ja ESMA on tunnustanud ainult Ühendkuningriigi väärtpaberite keskdepositooriumi. Seetõttu on kolmandate riikide korra puhul praktilised kogemused piiratud.

Seda arvesse võttes ei pooldanud enamik sidusrühmi praeguses etapis kolmandate riikide väärtpaberite keskdepositooriumide tunnustamise ja järelevalve tervikliku raamistiku kehtestamist. Sellegipoolest selgusid konsultatsiooni käigus teatud valdkonnad, kus võib kehtivate eeskirjade tugevdamiseks vaja minna lisaanalüüsi.

Seoses **omandatud õiguste säilitamise klausliga** näib esiteks, et puudub piisav teave selle kohta, millised kolmandate riikide väärtpaberite keskdepositooriumid osutavad praegu selle klausli alusel teenuseid liikmesriigi õiguse alusel loodud finantsinstrumentidele. ESMA ja paljud sidusrühmad pooldasid teavitamiskohustuse kehtestamist, et suurendada turu läbipaistvust. Teiseks kahtlesid mõned sidusrühmad, kas ELi väärtpaberite keskdepositooriumidel ja kolmandate riikide väärtpaberite keskdepositooriumidel, mis jätkavad tegutsemist kõnealuse klausli alusel, on võrdsed tingimused.

Samuti tõstatati küsimusi kolmandaid riike käsitlevate sätete **rakendusala** kohta. Esiteks ei nõuta praegu **ESMA poolset tunnustamist kolmandate riikide väärtpaberite keskdepositooriumide puhul, kes osutavad liikmesriigi õiguse alusel loodud finantsinstrumentidele arveldusteenuseid**. ESMA pooldab tunnustamise ulatuse

[14] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. novembri 2016. aasta delegeeritud määrus (EL) 2017/389, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 909/2014 seoses arvelduse ebaõnnestumiste korral kohaldatavate rahatrahvide arvutamise parameetritega ja väärtpaberite keskdepositooriumide tegevusega vastuvõtvas liikmesriigis, ELT L 65, 10.3.2017.

laiendamist arveldusteenustele, väites, et see võiks tagada finantsstabiilsuse ja investorite kaitse ning võrdsed võimalused ELi ja kolmandate riikide väärtpaberite keskdepositooriumidele. Siiski on vähe teavet selle kohta, kas kolmandate riikide väärtpaberite keskdepositooriumid tegelevad sellise tegevusega. Teiseks kutsusid teatavad sidusrühmad komisjoni üles **selgitama nende finantsinstrumentide ulatust**, mille puhul tunnustamine on nõutav, võttes arvesse üleeuroopalise tegevusloa andmise eeskirju, kus kasutatakse sarnast terminoloogiat.

Seepärast on asjakohane hinnata, kas on vaja teha veel parandusi kolmandate riikide väärtpaberite keskdepositooriumide raamistikus (nt omandatud õiguste säilitamise klausli lõppkuupäev, teavitamisnõude kehtestamine), et tagada ELi finantsstabiilsus ning võrdsed tingimused ELi ja kolmandate riikide väärtpaberite keskdepositooriumidele, võttes arvesse asjaomaseid rahvusvaheliselt kokku lepitud finantsturutaristute põhimõtteid.

4.6. Uuenduslike tehniliste lahenduste kasutamine

Hajusraamatu tehnoloogia ja väärtpaberite tokeniseerimine võivad muuta kliiringut ja arveldust, lihtsustades protsesse, vähendades kulusid ja suurendades turvalisust. 2020. aasta septembris avaldas komisjon hajusraamatu tehnoloogial põhineva turutaristu katsekorra ettepaneku[15].

Sihtotstarbelisele konsultatsioonile vastajad märkisid, et väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määrus peab jääma tehnoloogianeutraalseks ja tagama, et tekkivad teenuseosutajad järgivad samu eeskirju kui turgu valitsevad ettevõtjad (põhimõte „sama teenus, sama risk, samad eeskirjad“). Enamik sidusrühmi väitis, et mis tahes muudatused väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruses tehnoloogia täieliku potentsiaali realiseerimiseks tuleks edasi lükata, kuni võetakse vastu komisjoni ettepanek katsekorra kohta ja selle rakendamisest saab õppust võtta.

Lisaks kaalutakse, millist mõju avaldab väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määrusele tehnoloogia kasutamine väärtpaberite keskdepositooriumides. Samuti kutsub komisjon ESMAt üles kaaluma, kas võiks kasutada tema pädevusse kuuluvaid järelevalvealase ühtsuse vahendeid või tuleks olemasolevaid regulatiivseid tehnilisi standardeid muuta, et hõlbustada uuenduslike tehniliste lahenduste kasutamist väärtpaberite keskdepositooriumides.

4.7 Valdkonnad, kus sidusrühmad ei pea praegu lisameetmeid vajalikuks

Enamik sidusrühmi nõustus, et isearveldajate[16] esitatud andmed on tulemuslikud, tõhusad, sidusad, asjakohased ja annavad ELi lisaväärtust, suurendades seeläbi turu läbipaistvust. Lisaks märkisid sidusrühmad, et kohustus on kehtinud piiratud aja jooksul ja on liiga vara seda läbi vaadata. Kuid suurenev isearveldustegevus – suundumus, mida kinnitab ka ESMA[17] – nõuab hoolikat jälgimist, et vältida finantsstabiilsust ähvardavaid riske.

[15]Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus hajusraamatu tehnoloogial põhinevate turutaristute katsekorra kohta (COM(2020) 594).

[16]Isearveldajad on krediidiasutused ja investeerimisühingud, kes täidavad ülekandekorraldusi klientide nimel või oma arvel muul viisil kui väärtpaberiarveldussüsteemi kaudu.

[17]ESMA aruanne „Väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse isearveldus“, 5.11.2020.

Seoses meetmete kasutusele võtmisega, millega piiratakse väärtpaberite keskdepositooriumide maksejõuetuse mõju maksumaksjatele, andsid oma panuse vaid vähesed sidusrühmad. Võttes arvesse saadud piiratud tagasisidet, peab komisjon asjakohaseks uurida seda üksikasjalikumalt edaspidi, kui avaliku sektori asutustel ja sektoril on rohkem kogemusi väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse ning finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse raamistiku rakendamisega, mida kohaldatakse muude finantsturu taristute (nimelt kesksete vastaspoolte[18]) suhtes.

5. KOKKUVÕTE

Sidusrühmade tagasiside ei osuta vajadusele teha põhimõttelisi muudatusi enamikes väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määruse põhinõuetes, mis on lahutamatult seotud läbipaistvuse tagamise ja arvelduse süsteemsete riskide maandamisega. Saadud tagasiside põhjal on siiski vaja veel kaaluda käesolevas aruandes tõstatatud küsimusi.

Nagu on teatatud kapitaliturgude liidu 2020. aasta tegevuskavas ja komisjoni 2021. aasta tööprogrammis, kaalub komisjon seetõttu võimalust teha ettepanek vaadata läbi väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määrus õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi raames, kui seda näeb ette mõjuhinnang. See algatus peaks toetama komisjoni parema õigusloome tegevuskava, kõrvaldades tarbetud kulud, mida äriühingud praegu kannavad, ning muutes samal ajal ELi finantsturu investeeringute hõlbustamiseks integreeritumaks, tõhusamaks ja turvalisemaks.

[18] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2020. aasta määrus (EL) 2021/23 kesksete vastaspoolte finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse raamistiku kohta ning millega muudetakse määruseid (EL) nr 1095/2010, (EL) nr 648/2012, (EL) nr 600/2014, (EL) nr 806/2014 ja (EL) 2015/2365 ning direktiive 2002/47/EÜ, 2004/25/EÜ, 2007/36/EÜ, 2014/59/EL ja (EL) 2017/1132, ELT L 22, 22.1.2021.